

Coperta de I. OPRIȘAN

Coperta I: Hans Baldung, 1484/1485-1545, *Vârstele vieții și Moartea*. Ulei pe lemn, Prado. Detaliu.
Coperta IV și clapele I, IV: portrete ale autorului.

Editura SAECULUM I.O.
ISBN 978-973-642-416-8

© Toate drepturile pentru această ediție sunt rezervate
Editurii SAECULUM I.O.

ARTHUR SCHOPENHAUER

**AFORISME
ASUPRA ÎNȚELEPCIUNII
ÎN VIAȚĂ**

**Traducere de
TITU MAIORESCU**

**Ediție îngrijită și postfață de
TEODOR VÂRGOLICI**

Editura SAECULUM I.O.
București – 2019

<i>Prefața traducătorului la ediția a doua (Titu Maiorescu)</i>	5
Introducere	7
Cap. I. ÎMPĂRȚIRE FUNDAMENTALĂ	9
Cap. II. DESPRE CEEA CE ESTE CINEVA	18
Cap. III. DESPRE CEEA CE ARE CINEVA.....	44
Cap. IV. DESPRE CEEA CE REPREZINTĂ CINEVA	51
Cap. V. PARENESE ȘI MAXIME.....	108
A. Generale	108
B. Despre purtarea noastră către noi înșine	118
C. Despre purtarea noastră cu alții	153
D. Despre purtarea noastră față cu soarta și cu întâmplările lumii	178
Cap. VI. DESPRE DEOSEBIREA VÂRSTELOR.....	189
<i>Postfață (Teodor Vârgolici)</i>	212

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SCHOPENHAUER ARTHUR
Aforisme asupra înțelepciunii în viață/ Arthur
Schopenhauer ; trad. de Titu Maiorescu ; ed. îngrij.
și postf. de Teodor Vârgolici. - Ed. a 2-a. - București :
Saeculum I.O., 2019
ISBN 978-973-642-416-8

I. Maiorescu, Titu (trad.)
II. Vârgolici, Teodor (ed.) (pref.)

821.112.2

Capitolul I ÎMPĂRȚIRE FUNDAMENTALĂ

Aristotel (*Eth. Nicom.* 1, 8) a împărțit bunurile vieții omenești în trei clase: cele din afară, cele sufletești și cele trupești. Eu, păstrând numai treimea împărțirii, zic că deosebirea în soarta muritorilor se pot întemeia pe trei fundamente. Și anume:

1. Ceea ce *este* ceva; așadar, personalitatea în înțelesul cel mai larg, care cuprinde sănătatea, puterea, frumusețea, temperamentul, caracterul moral, inteligența și dezvoltarea ei.

2. Ceea ce *are* ceva; așadar, proprietatea și averea în orice înțeles.

3. Ceea ce înfățișează sau *reprezintă* ceva; sub acest cuvânt este știut că se înțelege tot ce este el în mintea altora, adică, cum și-l *reprezintă* ceilalți; cu alte cuvinte, opinia lor despre el. Această rubrică cuprinde onoarea, rangul și gloria.

Deosebirea din rubrica dintâi sunt cele ce natura însăși le-a așezat între oameni; de aci se poate prevedea îndată că influența lor asupra fericirii și nefericirii va fi mult mai esențială și pătrunzătoare, decât aceea ce o au deosebirile izvorâte numai din convențiile omenești și însemnate în cele două rubrici următoare. Comparate cu *adevărurile privilegii personale*, cu spiritul cel mare și cu mărinimia, toate privilegiile rangului, ale nașterii, fie și regale, ale bogăției și alte asemenea sunt ca niște împărați de pe teatru alăturați cu împărații cei adevărați. Încă din vechime, Metrodorus, cel dintâi școlar al lui Epicur, a

Reintitulat un capitol astfel: „Pentru fericire este mai însemnată cauza care se află în noi, decât cea care vine de la lucrurile din afară“. (Comp. *Clemens Alex. Strom.* II, 21). Și, în adevăr, este ușor de înțeles că binele omului și tot traiul lui va atârna mai ales de la ceea ce se află în el însuși și se petrece înăuntrul lui. Acolo se naște de-a dreptul dispoziția lui bună sau rea, care este mai întâi rezultatul simțirii, voinței și cugetării lui, pe când toate lucrurile din afară nu au decât o influență indirectă asupra-i. Astfel, aceleași întâmplări sau împrejurări externe impresionează pe fiecare în mod deosebit, și cu aceeași împrejurime oricine din noi trăiește totuși într-o altă lume. Căci adevărata noastră realitate sunt propriile noastre idei, simțiri și acte ale voinței; iar lucrurile din afară au influență asupra-ne numai întrucât le produc pe acele.

Lumea, în care trăiește fiecare, atârna mai întâi de la modul lui de a o vedea, așadar de la deosebirea capetelor: după cum sunt capetele, va deveni și ea săracă, sarbedă și goală, sau bogată, interesantă și plină de însemnatate. Pe când d[e] e[xemplu] unii admiră pe un om pentru întâmplările interesante, ce le-a avut în viața lui, ar trebui să-l admire mai curând pentru darul de observare și de simțire, prin care acele întâmplări au câștigat însemnatatea ce o au în descrierea lui. Căci aceeași întâmplare, care într-un cap plin de spirit se arată cu atâta interes, rămâne o întâmplare obișnuită din lumea de rând, dacă se răsfrânge într-un cap sec. În gradul cel mai mare se arată aceasta la unele poezii ale lui Goethe și ale lui Byron, care se văd că sunt făcute pe temeiul unor întâmplări reale; un cititor nehibzuit e în stare să pizmuiască pe poet pentru întâmplarea cea fericită, în loc să-l pizmuiască pentru puternica fantazie, care dintr-o istorie cam de toate zilele a fost capabilă să facă o operă așa de însemnată și de frumoasă. Asemenea, melancolicul vede o scenă tragică, unde sangvinicul vede numai un conflict interesant și flegmaticul lucru fără însemnatate. Cauza este că orice realitate, adică (în

termeni filosofici) orice actualitate împlinită, se alcătuiește din două părți, din subiect și din obiect, deși într-o împreunare așa de necesară și de strânsă ca oxigenul și hidrogenul în apă. Cu aceeași parte obiectivă, însă cu subiectiva deosebită, realitatea de față este cu totul alta; asemenea și în cazul contrar: cea mai frumoasă și mai bună parte obiectivă cu o subiectivă tâmpită și rea tot nu dă decât o realitate de rând, ca o privește frumoasă pe vreme întunecată sau în reflexul unei *camera obscura* rele. Sau pentru a vorbi mai familiar: fiecare e vârat în conștiința sa ca și în pielea sa, și trăiește numai în ea; de aceea nici nu i se poate da ajutor din afară. Pe scenă unul face pe prinț, altul pe ministru, altul pe slugă, sau pe soldat, sau pe general etc. Dar aceste deosebiri sunt numai pe din afară; înăuntru, în miezul unei astfel de înfățișări, se află la toți același lucru: un biet comediant cu grijele și nevoile lui. În viață este tot așa. Deosebirile rangului și ale avuției dau fiecăruia un rol deosebit de jucat, fără a produce însă vreo deosebire internă în fericirea și liniștea sufletească, ci și aci se găsește în fiecare din noi același sărman muritor, cu nevoile și neajunsurile lui, care în privința materiei sunt felurite la feluriții oameni, dar în privința formei, adică a adevăratei firi, sunt cam aceleași pentru toți, deși cu diferențe de grad; și nici măcar diferențele de grad nu se iau după starea socială sau după bogăție, adică după rol. Căci tot ce există și se întâmplă pentru un om, există nemijlocit numai în conștiința lui și se întâmplă numai pentru dânsa; astfel este vederat că cel dintâi element esențial va fi calitatea conștiinței însăși, de la care va atârna în mai toate cazurile mai mult decât de la formele și figurile ce se înfățișează în ea. Toată strălucirea și toate petrecerile, oglindite în conștiința tâmpită a unui nerod, sunt foarte sărace față cu conștiința lui Cervantes, când scria el pe *Don Quijote* într-o temniță întunecată. Partea obiectivă a actualității și realității este așezată în mâna soartei și prin urmare

Re schimbătoare; cea subiectivă suntem noi înșine, de aceea ea este esențial neschimbătoare.

Astfel viața fiecărui om, cu toate schimbările și prefacerile din afară, are totdeauna același caracter și se poate compara cu un șir de variații pe o singură temă. Din individualitatea sa nu poate ieși nimeni. Și precum animalul, în orice împrejurare l-ar pune, rămâne mărginit în cercul cel strâmt, în care natura i-a închis firea în mod neschimbător (din care cauză, d[e] e[xemplu], dorința noastră de a face plăcere unui animal iubit rămâne totdeauna în margini foarte strâmte, potrivite tocmai cu acele margini ale firii și conștiinței lui): – tot așa și omul: prin individualitatea sa îi este de mai înainte hotărâtă măsura fericirii putincioase. Îndeosebi marginile puterilor sale intelectuale i-au fixat capacitatea pentru plăcerile mai înalte o dată pentru totdeauna. Dacă sunt strâmte, atunci toate ostenețiile din afară, tot ce face omul, tot ce face soarta pentru el nu va fi în stare de a-l ridica peste măsura fericirii și tihnei obișnuite, jumătate omenești, jumătate animalice: el rămâne îndreptat spre plăcerea trupească, spre viața intimă și plăcută a familiei, spre relațiile sociale de rând și petrecerile vulgare. Chiar cultura nu va putea să-i întindă prea mult, deși întrucâtva, acel orizont sufletesc; căci plăcerile cele mai înalte, mai felurite și mai statornice sunt cele intelectuale, oricât ne-am înșela noi în tinerețe în privința lor; aceste însă atârnă mai ales de la puterea intelectuală. De aici se vede cât de mult are a face fericirea cu ceea ce *suntem*, cu individualitatea noastră, pe când mai adeseori se ține în seamă numai soarta noastră, numai ceea ce *avem* sau ce *reprezentăm*. Soarta însă se poate îndrepta; afară de aceasta, cine-și are avuțiile înăuntrul lui, nu va cere mult de la ea; iar nerodul rămâne nerod, tâmpitul tâmpit până la sfârșitul vieții, măcar de-ar fi în rai și înconjurat de hurii. De aceea zice Goethe (*Divanul V. O.*):

„Popor, slugă și stăpân, toți o spun în felul lor: cea mai mare fericire a omului pe pământ este numai propria personalitate“.

Că pentru plăcerea și fericirea noastră elementul subiectiv este cu mult mai esențial decât cel obiectiv, se arată în toate: începând de la vorba cunoscută, că foamea e cel mai bun bucătar, sau că bătrânul vede cu nepăsare femeia ce farmecă pe tânăr, și înălțându-ne până la viața geniilor și a sfinților. Mai ales sănătatea covârșește toate bunurile materiale și toate foloasele poziției sociale într-atât, încât, zău! un cerșetor sănătos e mai fericit decât un împărat bolnav. Un temperament liniștit și voios, izvorât dintr-o sănătate deplină și dintr-o organizare fericită, o minte luminată, vie, pătrunzătoare și dreaptă, o voință cumpătată și blândă și în urma ei o conștiință curată – aceste sunt însușiri pe care nici rangul, nici avuția nu le poate înlocui. Căci, lucru vederat, ceea ce este fiecine pentru sine însuși, ceea ce-i rămâne și în singurătate și ce nimeni nu-i poate da nici lua, este pentru dânsul mai de căpetenie, decât ceea ce posedă sau decât tot ce poate fi el în ochii altora. Un om de spirit, în deplină singurătate, are o petrecere foarte bună cu propriile sale gânduri și fantazii, pe când un cap tâmpit nu poate scăpa de chinul urâtului nici cu cea mai felurită schimbare de societăți, privesți, plimbări și petreceri. Un caracter bun, măsurat și blând, poate să fie mulțumit în împrejurări strâmtorâte; pe când cel lacom, pizmuitor și răutăcios, nu va fi mulțumit nici în mijlocul tuturor avuțiilor. Iar dacă e vorba de un om care simte pururea în sine o individualitate extraordinară și eminentă prin inteligența ei, pentru acela mai toate plăcerile dorite de alții sunt cu totul de prisos, ba chiar o sarcină neplăcută. De aceea zice Horațiu (*Ep.* II, 2) despre sine:

„Sunt mulți oameni care n-au pietre scumpe, marmoră, fildeș, tablouri și statuie din Tyrrenia, bani și vestminte colorate cu purpură, dar este și unul care nici nu vrea să le aibă“.

Și Socrates, la privirea unor obiecte de lux expuse spre vânzare, a zis: „Câte lucruri mai sunt, de care n-am eu trebuință!“

Respect Așadar, condiția dintâi și cea de căpetenie pentru fericirea vieții noastre este ceea ce *suntem*, personalitatea; – fie numai fiindcă este statornică și lucrează în toate împrejurările și fiindcă nu este supusă soartei, ca bunurile din celelalte două rubrici, și nu ni se poate răpi. În acest înțeles valoarea ei se poate numi absolută, în opoziție cu valoarea numai relativă a celorlalte două. De aci urmează că binele sau răul, ce-i pot aduce unui om împrejurările din afară, este mult mai mic decât se crede. Singur atotputernicul Timp își arată și aci stăpânirea; lui i se supun cu încetul și însușirile trupești și ale minții; numai caracterul moral nu-i este supus nici lui. În această privință bunurile celor din urmă două rubrici, fiindcă Timpul nu le răpește de-a dreptul, ar avea o precădere înaintea celor personale. A doua precădere s-ar mai putea vedea în faptul că, fiind obiective, sunt după natura lor deschise tuturor, și oricui îi este dată puțința de a și le dobândi; pe când, din contră, partea subiectivă nu stă deloc în puterea noastră, ci se întâmplă *jure divino* și se hotărăște nestrămutat pentru toată viața; așa încât se aplică aci adevărul nemilos:

„Precum în ziua în care te-ai născut, Soarele a salutat Planetele în locuri hotărâte, așa ești întrupat și tu și crești mai departe după legea înființării tale. Așa *trebuie* să fii, nu poți scăpa de tine; aceasta este și vechea învățătură a Sibilelor și a Proorocilor. Și nici un timp și nici o putere pe lume nu poate sfărâma tiparul unei forme ce se dezvoltă în viață“.

Goethe (*Urworte. Orphisch*).

Singurul lucru, ce în această privință stă în puterea noastră, este de a ne întrebuința personalitatea dată spre cel mai mare folos ce-l îngăduie, urmărind numai scopurile care-i corespund, căutând modul dezvoltării ce este tocmai potrivit cu ea și ferindu-ne de toate celelalte, alegând prin urmare condiția socială, ocupația și traiul cu care se poate împăca.

Un om înzestrat cu o putere musculară neobișnuită, dacă este silit de împrejurări să aibă o ocupație sedentară, vreo meserie migăloasă, sau să facă studii și lucrări intelectuale, care cer alt soi de facultăți, rămase înapoi în firea lui, cu alte cuvinte dacă este silit să lase neîntrebuințate tocmai puterile lui cele covârșitoare, se va simți nefericit pentru toată viața; și mai nefericit acela în care facultățile intelectuale covârșesc cu mult pe celelalte și care se vede totuși silit să le lase nedevelopate și neîntrebuințate, pentru a se deda la vreo speculă de rând unde nu se cer, necum la lucrări trupești, pentru care puterile sale nu sunt de ajuns. Însă aici, mai ales în tinerețe, trebuie să ne ferim de o prea mare încredere și să nu ne atribuim o îmbelșugare de facultăți, pe care poate nu o avem.

Dar din precumpănirea hotărâtă a rubricii noastre dintâi asupra celorlalte două urmează încă regula că este mai înțelept a stăruii întru păstrarea sănătății și dezvoltarea facultăților, decât întru dobândirea avuției; ceea ce însă nu trebuie să se întoarcă în înțelesul greșit că adică să nu ne îngrijim de agonisirea celor trebuincioase. La dreptul vorbind, bogăția cea mare face puțin pentru fericirea noastră; din care cauză mulți bogați se simt nefericiți, fiindcă sunt fără cultura minții, fără cunoștințe și de aceea fără vreun interes obiectiv, care să-i pună în stare a se ocupa intelectual. Căci ceea ce ne mai poate da bogăția peste îndestularea trebuințelor reale și firești, este de puțină însemnătate pentru adevăratul nostru bine; din contră, îl împiedică prin multele și neapăratele griji ce le aduce cu sine păstrarea unei averi prea mari. Totuși oamenii caută de o mie de ori mai mult a dobândi bogăție decât cultura minții; pe când, desigur, ceea ce *suntem* face mult mai mult pentru fericirea noastră decât ceea ce *avem*. Pe mulți îi vedem în mișcare neobosită, harnici ca furnicile, lucrând de dimineață până seara pentru a-și mai spori bogăția. Tot ce trece peste orizontul strămt al mijloacelor pentru acest scop, le rămâne necunoscut; mintea lor este închisă,

Res: de aceea neprimitoare de alte gândiri și simțiri. Plăcerile cele mai înalte, cele spirituale, le sunt străine; și în zadar caută a le înlocui prin cele trecătoare, senzuale, ce și le îngăduiesc din când în când și care le cer timp puțin și bani mulți. La sfârșitul vieții, ca un rezultat al ei au, ce e drept, o grămadă foarte mare de bani înaintea lor, pe care o lasă acum moștenitorilor ca să o mai mărească sau poate să o risipească. O astfel de viață, deși cel ce o duce își dă un aer cât se poate de serios și important, este tot așa de nebună ca o viață al cărei simbol ar fi fost de-a dreptul masca arlechinului.

Așadar, *ceea ce are fiecine în sine însuși* este lucrul cel mai de căpetenie pentru fericirea vieții sale. Numai fiindcă această înzestrare de la natură este adeseori așa de mică, mai toți din cei scăpați de luptele pentru existența zilnică sunt tot așa de nefericiți ca cei ce se află încă în acele lupte. Goliciunea sufletului lor, seceta conștiinței, sărăcia minții îi împinge spre societăți care sunt compuse din același soi de oameni, căci *similis simili gaudet*. Apoi numai îi vezi alergând în gloată după petreceri și distracții, pe care le caută mai întâi în plăceri senzuale, în desfătări de tot felul și mai pe urmă în desfrânări. Izvorul risipirii fără margini, prin care atâția copii de familie din părinți bogați își pierd moștenirea cea mare, adese[a] în câteva luni, nu este altul decât urâtul ce se naște din descria sărăcie și goliciune a minții. Asemenea tineri au fost trimiși în lume bogați din afară, dar săraci dinăuntru, și au căutat în zadar a îndeplini prin bogăția externă pe cea internă, voind a primi toate *din afară* – analog bătrânilor care caută a se întări prin exhalatiile fetelor tinere. Cu acest chip sărăcia dinăuntru a produs, în sfârșit, și pe cea din afară.

Însemnătatea celorlalte două rubrici ale bunurilor vieții omenești nu am trebuință s-o mai arăt. Căci prețul averii este în vremea noastră așa de obștește cunoscut încât nu-i mai trebuie laudă. Chiar rubrica a treia, în comparare cu a doua, e

de natură foarte eterică, alcătuiindu-se numai din opinia altora. Însă onoarea, adică numele bun, are să o caute oricine, rangul numai aceia care slujesc statului, iar gloria foarte puțini. Cu toate acestea, onoarea se privește ca un bine neprețuit de mare și gloria ca cel mai înalt din toate bunurile ce le poate dobândi un om, oarecum, încoronarea celor aleși; din contră, numai nebunii vor pune rangul mai presus de avere. De altminteri, rubrica a doua stă în reciprocitate cu a treia, întrucât vorba lui Petronius, *habes, habebis*, este adevărată, și viceversa: opinia bună a altora, în toate formele ei, contribuie adesea la dobândirea averii.

Capitolul II DESPRE CEEA CE ESTE CINEVA

Aceasta face mult mai mult pentru fericirea omului decât ceea ce *are* sau ce *reprezintă*, precum am văzut din explicațiile de mai înainte. Totdeauna se naște întrebarea, ce este cineva, și prin urmare ce are prin sine însuși; căci individualitatea sa îl însoțește în orice timp și în orice loc și așterne culoarea ei peste toate întâmplările vieții. În toate și la toate omul se simte mai întâi pe sine însuși; aceasta este adevărat chiar pentru plăcerile trupești, necum pentru cele sufletești. De aceea englezescul *to enjoy one's self* este o expresie foarte nimerită, cu care se zice d[e] e[xemplu] *he enjoys himself at Paris*, adică nu „îi place Parisul“, ci „își place sieși la Paris“. Însă dacă individualitatea este de calitate rea, toate plăcerile sunt ca vinurile bune într-o gură amărată de fier. Prin urmare, în bine ca și în rău, lăsând la o parte întâmplarea unei nefericiri deosebit de grele, este de mai mare însemnătate *cum* simte cineva, așadar felul și gradul impresionabilității lui în orice privință, decât *ce* i se întâmplă în viață. Ceea ce are cineva în sine, în scurt personalitatea și valoarea ei, este singurul lucru de-a dreptul hotărâtor pentru fericirea și binele său. Toate celelalte sunt indirecte; de aceea efectul lor se și poate nimici, dar niciodată efectul personalității. Și tocmai de aceea invidia îndreptată în contra calităților personale este cea mai neîmpăcată, precum se și ascunde

cu cea mai mare îngrijire. Apoi numai calitatea conștiinței este statornică și nestrămutată, și individualitatea influențează fără întrerupere, fără încetare, mai mult sau mai puțin în fiecare moment; toate celelalte lucrează numai vremelnic, la întâmplare, în trecut, și mai sunt și supuse schimbării și încetării; de aceea zice Aristotel: natura este eternă, nu împrejurările (*Eth. Eud.* VII, 2). De aci se explică pentru ce o nefericire, care ne lovește cu totul fără vina noastră și de din afară, o răbdăm cu mai mult cumpăt decât pe cea provenită din vina noastră, căci soarta se poate schimba, dar firea niciodată. Astfel bunurile personale, precum este un caracter nobil, un cap deștept, un temperament fericit, o dispoziție voioasă și un trup bine organizat și sănătos, cu un cuvânt: „*mens sana in corpore sano*“ (Juvenal, *Sat.* X, 356), sunt cele mai însemnătoare pentru fericirea noastră, din care cauză ar trebui să stăruim cu mult mai mult întru păstrarea și dezvoltarea lor, decât întru dobândirea bunurilor materiale și a reputației.

Însă ceea ce, întru toate, contribuie mai de-a dreptul la fericirea omului, este veselia: căci această calitate se răspândește îndată pe sine. Cine este vesel, are totdeauna pentru ce: tocmai pentru că este. Această calitate singură poate înlocui orice altă avere, pe când ea însăși nu poate fi înlocuită prin nimic. Să tot fie cineva tânăr, frumos, bogat și bine văzut; dacă e vorba de fericirea lui, trebuie să te întrebi, de este și vesel. Din contra, dacă este vesel, e indiferent de e tânăr sau bătrân, cu trupul drept sau ghebos, sărac sau bogat: e fericit. În copilăria mea am deschis o dată o carte veche, și acolo sta scris: „Cine râde mult, e fericit, și cine plânge mult, e nefericit“, o gândire foarte simplă, pe care însă, tocmai din cauza simplului ei adevăr, n-am putut-o uita, cu toate că este superlativul unui *truism*¹. De aceea dar să primim veselia cu brațele deschise oricând se ivește, căci nu vine niciodată la vreme nepotrivită; prin urmare, să nu stăm

1. Cuvânt englez: un adevăr prea banal (*n. trad.*).